

César Calvo
Tři poloviny
Ino Moxa
a další
amazonští
čarodějové

DOKOŘÁN

César Calvo

Tři poloviny Ino Moxa
a další amazonští
čarodějové

César Calvo
**Tři poloviny Ino Moxa
a další amazonští
čarodějové**

© César Calvo Soriano, 1981

© Herederos de César Calvo Soriano, 2000

Translation © Vladimír Eisenbruk, 2022

Illustrations © Otto Placht, 2022

Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Ze španělského originálu *Las tres mitades de Ino Moxo y otros brujos de la Amazonia* přeložil Vladimír Eisenbruk.

Odpovědná redaktorka Klára Soukupová. Redakce Martina Kutková.

Ilustrace Otto Placht.

Obálka (s použitím ilustrace Otty Plachta), grafická úprava, sazba a konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydalo v roce 2022 nakladatelství Dokořán, s. r. o., Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz.

ISBN 978-80-7675-106-4 (pdf)

ISBN 978-80-7675-107-1 (epub)

ISBN 978-80-7675-108-8 (mobi)

(pdf - 1193. publikace, 395. elektronická;

epub - 1194. publikace, 396. elektronická;

mobi - 1195. publikace, 397. elektronická)

Poděkování

Mistru Ino Moxovi, z jehož tři těl dvě zmizela proměněna v kouř.

Čarodějům donu Javierovi, donu Hildebrandovi, donu Juanu Tuestovi a Juanu Gonzálezovi.

Manuelu de Bernardimu ve výšinách Cuzka, Pupku světa.

Estebanu Pavletichimu, který nás naučil odvaze a radosti žít, psát knihy a nevázat se.

Poslání

Není tomu tak dávno, co vlastníci kaučukových plantáží vyhlazovali domorodé indiány žijící v amazonském pralese, kdy si náčelník národa Amawaků, čaroděj, který se pod jménem Ximu proslavil jako všemohoucí, uvědomil, že jeho lidé budou moci přežít jedině tehdy, pokud se postaví bílým vrahům se střelnými zbraněmi, a nikoli jen s luky a šípy. Protože v té době bylo navíc zakázáno prodávat pušky domorodcům, amawacký náčelník Ximu nechal unést syna jednoho obchodníka s kaučukem, ustanovil jej svým nástupcem a dal mu jméno Ino Moxo, což v amawackém jazyce znamená Černý jaguár. Tolik obávaným lidojedům tedy začal vládnout běloch a oni dokázali přežít. Do své původní podoby přestrojený Ino Moxo vyměnil indiánský oděv za kalhoty a košili nějakého mrtvého cizince, pronikl do měst, získal střelné zbraně a naučil s nimi amawacké mladíky zacházet.

Když se mi můj bratranec César Calvo, který se narodil v tamních končinách, svěřil s tímto příběhem, stal jsem se jeho součástí; nejenže roznítil mou zvědavost a znásobil jeho, ale oba jsme propadli téže posedlosti: dosáhnout něčeho, co se přes dvě desetiletí nikomu nepodařilo: promluvit s Ino Moxem, legendárním náčelníkem Amawaků. Odjeli jsme s Césarem z Limy do Pucallpy, z Pucallpy do Atalaye, z Atalaye jsme se vydali na palubě kánoe napospas vrtochům počasí a vodních toků až do území úzkostlivě skrytého za řekou Mishawou. Cestou jsme poznali další čaroděje, dona Javiera, dona Juana Tuestu, dona Hilde-

branda a Juana Gonzáleze, a nashromáždili jsme další příběhy, události a postavy, které přesáhly záměry naší reportáže.

Nicméně když někdo bude v těchto stránkách spatřovat něco víc než je samy, nezbyvá mi než opakovat slova Ino Moxa, že „zázrak je v očích toho, kdo se dívá, nikoli ve viděném“. Protože ve skutečnosti tato kniha není knihou. Není to ani román, ani kronika. Pouze portrét: vzpomínka na cestu, kterou jsem prošel jako náměsíčný, podmaněný strašlivými předtuchami a ayahuaskou, posvátnou drogou amazonských kouzelníků. Zřejmě proto vyprávění začíná mými prvními ayahuaskovými vizemi, obrazy, které nám ozřejmily směr cesty, stezkami, jež se nám Ino Moxo uvolil odhalit.

„Není spravedlivé, aby lidé trpěli nemocemi, jako je cukrovka, různými druhy rakoviny, zly, jež tady dokážeme zapudit,“ říkal mi Ino Moxo, když jsme se loučili. „Všechno, co jsem ti o sobě řekl, všechny ty věci,“ svěřil se mi, „jsem ti řekl kvůli těm lidem. Třeba se někdo, kdo tam přežívá bez léku, oběť nemoci, kterou diplomovaní lékaři považují za nevléčitelnou, dostane ke tvým zápiskům a přijde k nám a třeba obnoví podstatu svého bytí. Proto jsem ti vyprávěl to, co jsem ti vyprávěl...“

Proto jsem zde spojil TŘI POLOVINY. To, co je v nich cenného, pokud vůbec něco, mi Ino Moxo sděloval spíš prostřednictvím vizí než slov v průběhu jednoho obřadu ayahuasky smíšené s tohé, další halucinogenní rostlinou, zřejmě podobně znepokojivou a mocnou.

„Ale nediktoval jsem to tobě, nýbrž tvé druhé osobě, člověku, v něhož ses při vizích, při *mareaci* proměnil...“

Pouze doplním, že vše, úplně vše, o čem tento text pojednává, vychází ze sedmnácti nahraných magnetofonových kazet, fotografií a slovníku přiložených k textu a opírá se o jistou knihu, kterou sepsal obchodník s kaučukem Zacarías Valdez, vydanou v roce 1944 pod názvem *El verdadero Fitzcarrald ante la historia* (Skutečný Fitzcarrald v dějinách),

jejiž výtisk jsem objevil v knihovně městské rady v Maynas, a především vychází z trpělivosti Zelených mágů, kteří se uvolili odhalit nám něco ze své čarovné moci a léčivé pomoci.

César Soriano C.
Iquitos, leden 1979

Na způsob prologu Ino Moxo vypočítává vlastnosti vzduchu

„Už jsem ti řekl, že je to dlouhý příběh. Kdybych ti vyprávěl všechno, nevěřil bys mi nic. Nikdy se nedá věřit všemu. Rozumíš? Vůbec nikdy nemůžeš vyslechnout všechno...“

„Jsem připraven vás vyslechnout, mistře Ino Moxo,“ slyším sám sebe říkat skoro jako nějaký poddaný, „proto jsem přišel...“

„Zvládneš to? Ne, myslím, že nezvládneš.“ Hlavu uklonil na stranu, kam ji následovaly oči. „Abych ti dal jen jeden příklad, vezmi si takový prales. Když začneš naslouchat všemu, co zní v pralese, co uslyšíš...?“

Jako by právě zajal sám sebe, jako by byl zároveň foukačkou a šipkou, lovnou zvěří a lovcem, hořícím dřívím připraveným v kuchyni, Ino Moxův hlas se překotně valil:

„Neslyšíš jen opičí skřeky, bzukot komárů, arambasy, nejlítější a nejtmaší včely, chinchileja, jemuž bys určitě řekl vážka, chushpiho, jehož bodnutí způsobuje otravu, carachupaúsy, která nepozorovaně saje krev; neslyšíš jen velkou včelu ronsapu svištět ve vzduchu, mantablanku, co pije z tvých vlasů, vosu quillu, co žlutavě krouží, papásiho, který se rodí z červů, ale červ to není, včelu wayrangu, co se nikdy nedotkne země. Slyšíš nejen ptáka flautera, firirína, který má křídla a neumí létat, nejen ushúna, tabaquerilla, shansha, piurího, šedavého timela, běloskvoucího tibeho, černočerného taráwiho, který se živí slimáky a je černější než noc, nejen sharáru, co klidně může žít pod vodou a ještě lépe v povětří, nejen blankytného zuizúiho, yungurúrua velkého, jehož vejce mají zuizúiho nebesky modrou barvu, nejen velikánskou červe-

nobilou volavku, zvanou tuyúyu. Neslyšíš jen přechytralého urkutútua. Volavku quichu, která všude kálí. Slyšíš nejen ucuashéra, tiwakurua, co se živí jen mravenci a zpívá nahoře v korunách wimber, nejen pawkara s černožlutým peřím, který umí napodobit zpěv všech ptáků, nejen unchalu, stejnou jako vínově zbarvená holubice, nejen páva paujila, kterého jsi možná okusil a který chutná líp než maso opice makisapa, než maso bílého kajmana, líp než obrovské švestky taperibá, slyšíš nejen tatatáa, dravce, jemuž někteří říkají virakocha. Neslyšíš jen kachnu mariquiñu, locrera, pinshu, trubače monteteteho, jemuž někde přezdívali trompetero, tuhuáyua, pipiteho, panguanu, která vždy naklade pět vajec a pak pojde, ty modré papoušky, kterým se říká marakána, jen masožravou wapapu, určitě jsi ji viděl na řece Mapuye, neslyšíš jen jejího příbuzného wankawiho, co vždy varuje před blížícím se člověkem, jen chiwakúllina, korokóroa, ayaymamana, který pláče jako opuštěné dítě, jen camúnguye, volavku o velikosti člověka, co má šedavé peří a jmenuje se manshaku, tolik ptáků... Neslyšíš jen bzučet mračna hmyzu zvečera hluboko v moudrosti pralesa. Neslyšíš jen podezřívavý zvuk zmije, ptáka tunchiho ohlašujícího smrt, pantera, neslyšného jaguára pátrajícího po čerstvém mase, jen uslintanou kapybaru na plantážích s jukou, jen obří ryby s velkými hlavami ve zrádných sítích.

Neozývají se jen ryby: akarawasú, gamitana, tamborero, třímetrový paiche s kostnatým jazykem, který rodí živá mláďata a neklade jikry, peje-torre se nafoukne a nadnáší se jako bójka, dorada nemá jedinou kost, chállualagarto, kunchi, añashúa, úhoř tě zabije jediným výbojem, manitoa, shitári, doncella zavinutá do černých pásů, bezšupinatá chullakaqla, tiriri, fasácuy v hlubinách jezer, shirúi, maparate, shiripira, bujúrqui, makána podobající se šavli o třech ostřích, shuyu se umí pohybovat na souši, chodící ryba, canero do tebe vnikne konečnickem a sežere ti střeva, demento-chállua létá, ale ne moc, mnohem víc zapůsobí saltón, tato obří ryba vyskočí několik metrů nad hladinu, váží přes sto kilo a měří až dva metry. A to jsem nezmínil pañu, tu znáš, častěji se jí

říká piraña, která tě na to tata s chutí sežere. Obří kawára a palometa, co chutná téměř sladce, a bujéo neboli říční delfin, bujéo, jehož samice je při milování lahodnější než ženy, sladší, jak říkají rybáři, kteří ji ochutnali, a má stejnou vagínu a pevná ňadra a rodí své děti jako člověk. Když se jí tam dole, z pohlaví uříznou pysky a očarují, někteří šamani z nich vyrábějí náramky, které spolehlivě fungují v případech odvržených milenců, jak se všeobecně ví. Ozývá se také velká carachama s tlamou jako kámen, co žije týden i déle mimo vodu a pochází z pradávných dob ještě před potopou, před tygrem, který staletí nazpět rozehnal naše první otce Asháninky. Tolik ryb...

Neslyšíš jen hady, zmije: nevinnou afaningu pokojně žijící mezi travinami, jež se brání pouze švihnutím ocasu, aguaje-machácuye, který dýchá pod vodou a kůži má úplně stejnou jako plod palmy aguaje slupku, drobnou a smrtelně jedovatou naka-naku čihající v řekách, mantonu dlouhou deset metrů jen tak z rozmaru, protože nikomu neškodí, deset metrů krásně rozložených barev, úplně bezelstných ozdobných obrazců, jedovatého chushupeho, který měří pět metrů, pronásleduje svou oběť a několikrát ji uštkne, a yanabou, co dosahuje délky patnácti metrů a tloušťky člověka, jehož nejprve zhypnotizuje a pak zhltně. Neslyšíš jen sachamamu, hroznýše s ušima, co se liší od yakumamy, která žije výhradně ve vodě. Sachamama je anakonda žijící na souši, bezděky splývá s prostředím: tráva jí raší na těle sama od sebe. Naopak jergón se sice taky přizpůsobuje, ale cíleně: jak roste, jeho kůže získává kaštanovou barvu s tmavě hnědými skvrnami jako lesknoucí se spadané listí a můžeš ho odhalit jen podle jeho aury, díky záři, kterou křovinář jergón zanechá na místě, *kudy projde*, jako výstrahu, jako duši. Když posloucháš prales, slyšíš nespočet bytostí, vnímáš tolikeré bezhlasé moudrosti. A to už nemůžeš zachytit zpěv ryb, který oživoval vody řek Pangoa, Tambo, Ucayali, muzikálních zvířat, která vytušila příchod mocného černého jaguára, uprchla několik dní předtím a zachránila se. Měl bys vědět, že ten jaguár svými obrovskými drápy strh-

nul přival kamení a bahna, který zničil veškerý život v řekách. Jen ryby, které zpívaly a ve svých písních promlouvaly o budoucnosti a naslouchaly jí, dokázaly spoušť vyvolanou jeho tlapami přežít. Ačkoli dnes již zpívat neumějí, nebo pokud ano, chci říct, že pokud ještě zpívat dokážou, jistě to dělají tak, aby se neprozradily, vydávají zvuky, jimž naše uši nejsou uvyklé naslouchat, snad zpívají mlčky, v jiné sféře... Měl bys vědět, že všichni, dokonce i lidé jako malí slyší budoucnost zrovna tak jako ty ryby před potopou, takže nyní tolik zvířat, tak moc životů ví, co se stane, a nemohou nám to sdělit, varovat nás. Děti obecně mají devět smyslů, a ne pět, jiné jich ovládnou až jedenáct, sám jsem to viděl. Jak rostou a jejich těla se postupně otravují jídlem a nemocemi a jak se jejich duše stávají domovem poskvrněných myšlenek a snů, těla a duše lidí ztrácejí tyto smysly, tyto síly. Proto, aby mohli šamani, velcí shirimpíare, plně využít moci vzduchu, zcela rozvinout svou schopnost vidění, používají dětského ducha, duši jako zbrusu novou rodinu obývající prostory jejich těl, polorozpadlé usedlosti...

Neslyšíš jen zvířata: awiwu, červa, který se dá jíst stejně jako jiný chutný barevný červ suri, skřehotavou žábu, co váží přes kilo a jmenuje se walo, ptáka bocholocha, který zpívá, a přitom dokáže pouze opakovat vlastní jméno, bočolochóóó, v jednom kuse volá vždy sám sebe, dodaleka, bojovnou manakarácuy, mezi ptáky neporazitelnou, cupisa, malou vodní želvu, co má jedlá vajíčka a maso, útočnou wanganu, divočáka pohybujícího se ve stádech o stovkách zuřivých tesáků, tokóna, opici s obrovským huňatým ocasem, allpacomejéna, mravence odsouzeného žít na souši, bayuku, jedovatého červa pokrytého modrými, žlutými, červenými a zelenými chloupky, toho velkého mravence, který není jedovatý, živí se houbami a říkají mu curuince, aňuja, velkého téměř jako zajíc, isanga, kterého ani nevidíme a který nás rozežírá tak, že se zavrtá pod kůži jako výčitky, ayaňawihó, oko mrtvých, jemuž jiní říkají světluška nebo cocuyo, achúniho, vyhledávaného kvůli jeho kostěnému penisu, který se rozemele na prášek a koření se s ním nápoje pro

impotenty, a jiného divočáka s drsnými štětinami a sněhobílým obojkem, jemuž říkají sajino, ronsoka, zřejmě největšího hlodavce svého druhu, co váží sto kilo a má metr na délku, a chameleóna apashiru, jehož jménem, apashira, označují vesničané ženské pohlaví.

Nezvučí jen tolik zvířat, která jsi viděl, neviděl, která nikdo nikdy neuvidí, tvorů, co se učí myslet a hovořit stejně jako lidé... Znějí také rostliny, plodiny: strom katawa s jedovatou mízou, chambira, jež nám dává listy na výrobu lan, chlebovník zvaný pandisho, vzosný makambo s rozložitými listy a plody o velikosti lidské hlavy, trnitá nejilla, která roste v močálech, vrásnitý pashako, machimango neskutečných vůní, chimicúa, jejíž větve se lámou při nejslabším vánku, wakapú, jehož dřevo je tvrdší než samotné palosangre, itininga, witino, itahúba, wikungu s černými ostny a vzpřímený strom jménem espintana - když se poláme, dobře se na něm sedí a rozpráví -, a wakapurana, vůbec nejlepší dříví na otop, a chonta, srdce palem: wasái, cinámi, pijuáyu, hunguráwi. Z plodu hunguráwi proudí olej, po němž rostou vlasy. Listy popínavé wayúsy obsahují účinné tonikum, které odstraňuje slabost. Plod sapote má olivovou barvu. Tawarí je příšerně tvrdé. Shiringa, ta shiringa, jejíž kaučuk nám bezděky přinesl takové hrůzy... Quinilla, timaréo, shapaja s olejnatými plody, wiririma, obří shebón, který nám skýtá listy na zastřešení obydlí, rostlinná slonovina, již říkáme tágua, sitúlli, prazvláštní banán s velkými červenými květy, keř wingu, jehož plod se proměňuje v nádobu na pití a jmenuje se tutumo, pitajáy, černá tvrdá pona, ohromný aguaje, andiroba, caimito s plody jako panenská ňadra, waqrapona, břichatá palma, lahodná anona, kešu, které navenek vypadá jako mandle a uvnitř je sladoučké a šťavnaté, apasharama, jejíž mízou se barví kůže, barbasco s jedovatým kořenem, citrusové camu camu, co dokáže růst ponořené až po vršek ve vodě, capirona, nepřekonatelný materiál na dřevo a dřevěné uhlí, aripasa s plochými šedavými okrouhlými nejedlými plody, cumala, punga, cumaceba, cashiri-muwena, ashúri, který chrání zuby před kazy, catirima, kvůli jejímž

plodům se navzájem napadají a zabíjejí některé druhy ryb, sličná cocona, hlíza, která se jí syrová a jmenuje se ashipa, pukakiru s nesmírně tvrdým červeným dřevem, košatý punquyu s hustým listovím, v jehož stínu nic nežije, protože větvemi vylučuje jed, a ještě mnohem košatější parinari s podlouhlým červeným plodem zvaným supay-oqote, ďáblová řiť. Na březích se tyčí lupuna s nehybnými bílými nebo barevnými perutěmi, její kořeny téměř obepínají povrch země, je to nejmohtnější strom celé Amazonie. A další, z nějž v období dešťů stéká nektar jako voda ze střechy. Zase jiný strom se celý nafoukne, a když v noci v hloubi pralesa pukne, je to horší než stovky výstřelů, renaco se bez listů a květů rozrůstá víc než sám les, garabato-kasha léčí různé druhy rakoviny a pomáhá stárnoucím kloubům od ztuhlosti, tamshi tě zbaví chladu, koka se používá s ayahuaskou k věštění, i kamalonga slouží k určení diagnózy, renacuilla ulevuje tělesně postiženým, wankawisacha vyléčí jednou provždy alkoholiky, chamáiro pomáhá žvýkat koku, tornillo-negro pluje pod vodou uprostřed skomírajících říček, jež klamou víc než výtažek tohé v době zeleného měsíce, příhodné k tomu pokácet cedry a neporušit při tom jejich kůru. A paka, paka také zní jako tunel na břehu zmizelých řek, zarzaparrilla léčí syfilis, zelená papaya hubí svrab a parazity, i to nejtuzší maso zkřehne, když se zabalí do jejích listů. Stín eináiry je jedovatý jako výtažek z květu tohé. Tohé ti umožní vidět přítomnost i budoucnost, jenž tento svět utváří. List paparáry, častěji zvané hiporuru, nikdy neztratí svůj tvar, jako by byl gumový, nezmar: odřízneš stonek, zmačkáš ho, přeložíš a on se vyrovná, jako když byl ještě na větvi, vždy se vrátí do původní podoby a velikosti, do rozměru a tvaru svých dvou zrození, a nikoli z tohoto důvodu, nýbrž díky schopnostem, kterými je obdařen odedávna, list hiporuru dokáže navrátit lidem sexuální mladost. Quina-quina se před staletími naučila vymývat zanícené rány. Liána mrtvých, to je posvátná ayahuasca, *matka hlasu v uších*. Pokud si to zasloužíš, s ayahuaskou, s oni xuma můžeš přejít ze snu do reality, aniž přestaneš snít... Tolik rostlin, každá

jedna zvučí. Abuta, dávej pozor, abuta je středně velký strom, jeho narudlý kořen se povaří, a když ten odvar vypiješ, za pár dní odstraní cukr z krve, žádní nemocní cukrovkou nebudou. Mariquita, napůl milovnice a napůl květina se dokáže rozevřít pouze v úplném stínu. Květ velké narůžovělé tzangapilly, jedináčka, žhne víc než čelo při horečce. Úplně všechny znějí, stejně jako kameny...

Nejvíc se ozývají kroky zvířat, jimiž jsme byli, než jsme se stali lidmi, kroky kamenů, plodin a věcí, jimiž každý člověk byl. A také to, co jsme vyslechli dříve, to vše zaznívá v pralesní noci. Zní to uvnitř člověka, ve vzpomínkách na to, co vyslechl během života, tance a písňaly, sliby a lži, strachy a zpovědi, válečné pokřiky a milostné steny. Zvuky umírajících, jimiž jsme byli, nebo ty, které jsme pouze slyšeli. Příběhy skutečné, příběhy budoucí. Protože vše, co člověk uslyší, to vše zvučí předem uprostřed pralesní noci, v pralese, co zní uprostřed noci. Paměť je víc, mnohem víc. Víš to? Opravdová paměť zachovává i to, co se má stát. Dokonce i to, co se nikdy nestane, to také uchová. Představ si to. Jen si to představ. Pověz mi, kdo dokáže tohle všechno poslouchat? Kdo dokáže tohle všechno najednou vyslechnout a uvěřit tomu...?“

I
Vize